

NENAD STEVOVIĆ

MARKANTNA TAČKA NA MAPI CRNOGORSKE DIJASPORE

Nenad Stevović (1962), politikolog, publicista, istraživač i organizator crnogorske dijaspore. Objavio je više naučnih monografija o migracijama sa prostora Crne Gore, publikacija o crnogorskoj emigraciji, stručnih i naučnih radova u zemlji i inostranstvu. Pokretač i osnivač više nacionalnih organizacija, kulturno prosvjetnih društava i časopisa u crnogorskom iseljeništvu.

Tokom odvijanja procesa viševjekovnog iseljavanja sa prostora današnje Crne Gore, u svijetu je formirano više crnogorskih kolonija čiji su stanovnici zadržali identitetske karakteristike svoje postojbine. Vremenom, uslijed različitih okolnosti, ratova, ekonomskih i političkih kriza, kao i novih migracionih talasa, mnoge od tih kolonija su nestale u crnogorskom identitetskom smislu. Međutim, neke i dalje traju i u njima danas žive potomci iseljenika koji su očuvali osobenosti crnogorskog individualiteta. Najstariji talas crnogorskog iseljništva personifikuje gradić Peroj u Istri, Hrvatska, đe je crnogorska kolonija formirana 1657. godine, dok provincija Čako u Argentini simbolizuje takozvanu staru emigraciju, to jest one koji su napuštili Crnu Goru u periodu do početka Drugog svjetskog rata. Najveće plansko iseljavanje iz Crne Gore odvijalo se nakon Drugog svjetskog rata kada je tokom Agrarne reforme i kolonizacije u Vojvodinu iseljeno nešto manje od 40.000 njenih građana. Najupečatljivija kolonija te nove crnogorske emigracije je Lovćenac. U ovom tekstu,

uz kraći istorijski osvrt, predstavimo tu vojvođansku varoš koja predstavlja markantnu tačku na identitetskoj mapi crnogorske dijaspore.

Kroz svoju burnu prošlost ovo mjesto je mijenjalo ime, nacionalnu strukturu stanovništva, zvaničan jezik. Pod imenom Segedhaz naselje se prvi put pominje 1476. godine, kao dio poседа porodice Maroti u sastavu Bač-bodroške županije. Naredna pominjanja mjesta nalazimo u Poreskom popisu Čongrada iz 1520. godine i Urbarijumu Kaločke biskupije iz 1543. godine. Nakon pada Bačke pod tursku vlast pomen naselja nalazimo u defterima Subotičke nahije. U spisima iz 1652. godine Sekić se zajedno sa Feketićem i Hemušićem pominje kao poсед Ferencu Vešelenjija.

Kraj Velikog bečkog ili Velikog turskog rata (1683–1699) donio je propast turske vlasti u Bačkoj, a po Karlovačkom miru (1699) i konačno protjerivanje Osmanlija južno od Save i Dunava. Nakon uspostavljanja vlasti Habsburške monarhije počinje oživljavanje naselja.

Bačke pustare, koje su do tada isključivo korišćene za stočarstvo, počinju intenzivno da se pripremaju za zemljoradnju kao buduću primarnu privrednu granu. Mukotrpan i dugotrajan je bio proces kultivisanja zemljišta, isušivanje bara i raskrčavanje pustara da bi se stvorile obradive poljoprivredne površine. Koliko je taj period pretvaranja pustare u poljoprivredno zemljište bio dug svjedoči i podatak da se Sekić pominje kao „pustara Sekić“ u dokumentima iz 1737, 1751. i 1768. godine.

Analizirajući etničku kartu Vojvodine XVIII vijeka možemo zaključiti da je u Sekiću polovinom toga vijeka živio značaj broj srpskog stanovništva koji je naseljen prilikom Velike seobe pod vođstvom Arsenija III Čarnojevića, kao otcijepljeni dio glavnine koja se kretala prema Sent Andreji, Budimu i Pešti.

Demografska slika Sekića radikalno se mijenja za vrijeme vladavine cara Josipa II Habsburškog, sina velike carice Marije Terezije, koji je vladao od 1780. do 1790. godine. Važio za upornog, ne baš toliko uspješnog reformatora koji je sprovodio vladavinu po načelima prosvijećenog apsolutizma. Poznat je po dva usvojena i održana reformska zakona, Patentu o vjerskoj toleranciji koji je omogućio slobodu vjerovanja i dao puno veća prava nekatoličkim vjerama i Patentu o ukidanju kmetstva kojim se u cijelom austrijskom dijelu monarhije ukida kmetstvo. Vodeći državnu politiku koja se zasnivala na stvaranju jedinstvenog naroda uz sprovođenje germanizacije, car Josip II je iz prenaseljenih djelova njemačke imperije siromašno stanovništvo nastojao da preseli u druge djelove carstva.

Za vrijeme njegove vladavine na teritoriji današnje Bačke, pored katolika,

naseljeni su i protestanti, među njima i značajan broj porodica reformatorske vjeroispovjesti. U Sekić (današnji Lovćenac) kolonizovani su pretežno evangelisti. Od bačvanskih sela jedino su Sekić, Bačko Dobro Polje, Maglič i Bački Jarak bili čisto ili pretežno evangelistička sela. Njemci su u Bačkoj za vrijeme vladavine cara Josipa II osnovali i naselili ukupno devet sela.

Sekić su naselili Njemci, podunavske Švabe iz Alzasa, Hesena, Lotaringije, Nasaua, Rajnlanda, Pflaca i Virmenberga. Nakon brodom pređenih 1.400 km, najvećim dijelom rijekom Dunav od Regensburga do Apatina, prvi kolonisti su u Sekić stigli 4. maja 1786. godine uselivši se u novoizgrađene istovjetne kuće. U vrijeme naseljavanja Njemcima Sekić je imao 200 kuća. Do 1850. godine taj broj se povećao na 336, a do 1885. godine na 668 kuća. Godine 1798. u Sekiću je postojala škola sa 170 đaka, a 1885. godine školu je pohađalo 611 učenika. Prvo zabavište otvoreno je 1898. godine. Po statističkim podacima iz 1890. godine Sekić je imao 745 kuća i 4.628 stanovnika od čega su Njemci činili ogromnu većinu, tačnije 4.421 stanovnika.

Sekić između dva svjetska rata

Zvaničan jezik u Sekiću od 1786. do 1830. godine je bio njemački, a narednih dvanaest godina do 1842. godine latinski. Zvaničan jezik od 1842. do 1849. godine je bio mađarski, od 1849. do 1862. godine njemački, a u periodu od 1862. do 1918. godine ponovo mađarski. Srpski jezik je zvaničan od 1918. do 1941. godine, a od 1941. do 1944. godine mađarski jezik. Nakon Drugog svjetskog rata pored srpsko-hrvatskog u službenoj upotrebi je i mađarski jezik. Od 2010. godine pored srpskog i mađarskog u službenoj upotrebi je i crnogorski jezik.

Prva poštanska ispostava u Sekiću je otvorena oktobra mjeseca 1872. godine, do tada selo je pripadalo poštanskom uredu u Malom Idošu. Iste godine stigla je i prva parna vršalica, što je značajno unaprijedilo zemljoradnju

kao primarnu privrednu granu. Pored zemljoradnje stanovništvo sela se, do odlaska Njemaca 1944. godine, bavilo i stočarstvom, vinogradarstvom i zanatstvom. Struja u Sekić je uvedena 1907, a prvi bioskop je počeo da radi 1910. godine. Bazen koji se nalazio na prostoru između Sekića i Feketića je otvoren 1920, a prvo dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano je 1934. godine.

Pri kraju Drugog svjetskog rata, uoči ulaska vojnika Crvene armije u selo 18. oktobra 1944. godine, Sekić je imao 1.200 kuća i blizu 4.500 stanovnika. Kao rezultat ratnih okolnosti i posljedice pripadnosti narodu koji je izazvao najveći rat u svjetskoj historiji, Njemci su morali napuštiti svoj „mali raj” kako su Sekić od milošte zvali. Tu se završava prvi dio historije naselja koje se zvalo Sekić.

Mapa puta crnogorskih kolonista

Godinu dana kasnije, u novembru 1945. godine, počinje novi dio istorije istog naselja sa novim stanovništvom i drugim imenom. Nakon Drugog svjetskog rata, za vrijeme Agrarne reforme i kolonizacije, Sekić su naselili Crnogorci pretežno iz cetinjskog i barskog sreza. Ukupno 1.065 porodica sa 5.919 članova. Naziv mjesta su promijenili u Lovćenac da ih podseća na stari kraj. Međutim, nijesu se svi Crnogorci mogli prilagoditi novom načinu života u Vojvodini, drugačijoj klimi, vodi koja nije bila ni nalik na onu iz njihove postojbine i životu u velikim kućama od ćerpića i zemljanog naboja. Sve to, ali i bolijesti, često umiranje novorođenčadi i nostalgija za rodnom grudom, prouzrokovalo je da se jedan broj porodica vratio u Crnu Goru. Prema rezultatima prvog poslijeratnog popisa Lovćenac je 1948. godine imao 4.791 stanovnika. Trend opadanja broja stanovnika se nastavio, pa prema

posljednjem popisu iz 2011. godine u Lovćencu živi 3.161 stanovnik. Sedamdesetih godina prošlog vijeka počinje, blagom dinamikom, pojedinačno doseljavanje srpskih porodica iz Bosne i Hercegovine. Nakon ratnih dešavanja i raspada SFRJ u Lovćenac se u značajnijem broju naseljavaju srpske porodice iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Na kraju ovog kratkog istorijskog osvrt nameće se zaključak da su dvije velike kolonizacije, njemačka 1786. i crnogorska 1945. godine obilježile burnu i zanimljivu istoriju ovog interesantnog voždanskog mjesta.

Neraskidiva veza sa Crnom Gorom

Petog novembra 1945. godine, ispred Doma slobode na Cetinju, neđe oko jedanaest sati, prva grupa crnogorskih kolonista krenula je ka Vojvodini. Borci tek završenog četvorogodišnjeg

krvavog rata sa svojim familijama i članovi familija palih boraca, velikom većinom stanovnici cetinjskog i barskog sreza, napuštali su svoj zavičaj sa čudnim ošećanjem radosti i tuge, smijeha i plača. Gledajući suznim očima prema ponositom Lovčenu koji se gubio u daljini, zapjevaše:

„... Crna Goro, ostaj zbogom,
žao mi se rasti s tobom.
Crna Goro, rodno mjesto,
tebe ću se šećat često.
Zbogom, rijeke i potoci,
zbogom, braćo Crnogorci ...“

Lovčenački pjesnik Milivoje Miško Abramović u poemi „Dolazak Miluše Mrgudove“ opisuje kako je jedan od vođa kolonizacije, pjesnik i revolucio-

nar, ratni major Radovan Savov Stevo-
vić promijenio ime Sekiću u Lovćenac.

„... Ušli smo u Sekić
ime ko svako tuđe
ne osjećaš ga,
Daleko.
Šedosmo u Zadržni dom
i svi isto razmišljali:
daćemo mi njemu naše ime
u kojem će biti naše krvi,
pa da na one tamo proplanke
miriše.
Čutali smo,
najednom Radovan usta i reče:
„Lovćenac, ljudi neka se zove.
Pa neka bude vrh naših pobje-
da,
naše ime i prezime,
naša poruka i zavjet.
I neka bude opomena odakle
smo“ ...“

Razglednica Lovćenca

Radovan S. Stevović

1910 – 1989

REVOLUCIONAR, PUBLICISTA I PJSNIK
NOSILAC PARTIZANSKE SPOMENICE 1941

JEDAN OD VOĐA KOLONIZACIJE
CRNOGORACA U SEKIĆ
I ČOVJEK KOJI JE DAO IME LOVCENCU

Spomen ploča na Crnogorskom kulturnom centru

Povodom obilježavanja 70 godina od naseljavanja Crnogoraca u Vojvodinu i 70 godina od pobjede nad fašizmom, decembra mjeseca 2015. godine, u Lovcencu je otkrivena spomen ploča revolucionara Radovana Stevovića.

Grandiozni spomenik posvećen palim borcima u narodno-oslobodilačkoj borbi i žrtvama fašističkog terora od 1941–1945. godine dominira u centru naselja. Spomenik je 1975. godine svečano otkrio narodni heroj Krsto Popivoda, u čast obilježavanja 30 godina od doseljavanja Crnogoraca u ovo vojvođansko mjesto. Na crnogorski antifašizam podsjećaju i ulice koje nose imena narodnih heroja i predratnih revolucionara iz Crne Gore: Blagote Mićunovića, Baja Sekulića, Blaža Popivode, Buda Tomovića, Blaža Orlandića, Filipa Jankovića, Ivana Milutinovića,

Jovana Tomaševića, Mirka Srzentića, Jovana Vučkovića, Ljubice Popović, Milovana Čelebića, Nikole Đurkovića, Nika Anđusa, Pera Četkovića, Stanka Martinovića, Save Kovačevića, Vida Sjekloće, Đura Petrovića i Đura Strugara, dok se centralni trg u centru mjesta zove Trg IV crnogorske proleterske brigade. Tu su i drugi nazivi ulica koji podsećaju na stari kraj: ulica Marka Miljanova, Batrića Perovića, Njegoševa, Nikca od Rovina, Stavorska i 13 jul.

Centar mjesta krasi i biste crnogorskih velikana, vladike i književnika Petra II Petrovića Njegoša i kralja Nikole I Petrovića. U Lovcencu je i jedini Crnogorski kulturni centar u Srbiji u čijim se prostorijama organizuju kulturne i društvene aktivnosti crnogorske zajednice. U njemu je smještena i Crnogorska biblioteka i čitaonica sa zavidnim knjižnim fondom koji se stalno dopunjava uz podršku

kulturnih institucija i intelektualaca iz Crne Gore. Tu je i sedište Crnogorskog kulturno prosvjetnog društva „Princeza Ksenija” koje svoje aktivnosti bazira na radu sa decom u cilju očuvanja i prezentovanja crnogorske tradicionalne i savremene kulture. Sportski klubovi u Lovcencu nose ime „Njegoš” kako se zvalo i poljoprivredno dobro koje je bilo višedecenijski stub razvoja cjelokupnog mjesta. Taj privredni gigant je bio primjer u SFRJ po uspješnom poslovanju, za vrijeme privatizacije je uništen, a veliki broj radnika otpušten bez socijalnog programa i bilo kakve nadoknade. U Lovcencu je i sedište kulturnog crnogorskog dijaspornog udruženja „Krstaš”, koje je pokrenulo renesansu crnogorske zajednice u Srbiji i dalo značajan doprinos tokom referendumske kampanje za obnovu nezavisnosti Crne Gore.